

HOCA AHMET YESEVİNİN TÜRKMEN ŞAİRİ MAHTUMKULU PİRAĞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Doç. Dr. Mikail SÖYLEMEZ¹

ÖZET

Şair Mahtumkulu Pirağının yaşadığı devrin bazı siyasi, ekonomik ve sosyal hareketleri, Hoca Ahmet Yesevînin devri ile tamamen örtüşmemektedir. Ancak Mahtumkulu kendi devrinin hadiselerine çözüm arayışları tamamen Hoca Ahmet Yesevînin yaşadığı devrin hadiselerine çözüm olarak uyguladıklarıyla aynen örtüşmektedir. Çünkü Hoca Ahmet Yesevî Nakşibendi tarikatının şeyhidir. Türkmen şairi Mahtumkulu Piraği de Nakşibendi Tarikatının şeyhlerinden biri olduğu Fuat Köprülü onun “**BİR NAN GÖTÜRDÜ**” adlı şiirinin şu dörtlüğüne dayanarak bu konuya işaret eder.

Bir gece yatırdım, Şah-ı Nakşibendi,

Keremi cuş eylep, bir nan götürdü,

Sağ elinde bade gülgün şarabı,

Sol elinde taze büryan götürdü²

Devirlerinin hadiseleri her ikisinin de düşünce dünyalarında derinden etkiler meydana getirmiş, fakat bu etkileniş onların düşünce dünyalarında karamsarlık, olumsuzluk, kısır düngü meydana getirmemiştir. Bilakis toplumun problemlerini çözmeye, halklarının örf-adetlerini, İslam dininin toplumla ilgili temel noktalarını yarınlar için hayal ettiği ümit dünyalarına rehber etmişlerdir. Neticede Şair Mahtumkulu Piraği de Hoca Ahmet Yesevînin yolundan giderek yüksek bir mefkûre anaforu meydana getirmiştir.

Sürekli ve çok hızlı gelişip değişen bir dünyada, önemli bir yerde yer alma çok önemli bir meseledir. Dünyada olup bitenlerin ne anlama geldiği, hangi yöne doğru seyrettiği, gelecekte ne gibi değişiklikler olacağı düşünürün ve aydının fikri formasyonunu meşgul eder. Bu meşgüliyet hem Hoca Ahmet Yesevî hem de onun yolunda giden Şair Mahtumkuluyu düşünce dünyalarına yön vermiştir.

¹ soylemezmikali@hotmail.com

² BİRAY Hikmet (Mahtumkulu Divanı), s: 523, Kültür Bakanlığı, 1938 -ANKARA

Bu çalışmada Şair Mahtumkulu Pirağının, Hoca Ahmet Yesevîden etkilenerk devrinin problemlerine getirdiği çözümlere yer verilecek.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Yesevî, Mahtumkulu Piraği, İslam, Nakşibendî.

ABSTRACT

HOCA AHMET YESEVÎ'S EFFECT ON TURKMEN POET MAHTUMKULU PİRAĞI

Introduction

Political, financial and economical movements in the era which poet Mahtumkulu Piraği lived, are not totally similar to the Hoca Ahmet Yesevî's era. However the way that Mahtumkulu looks for solutions to the events is similar to Hoca Ahmet Yesevî's practices. Because Hoca Ahmet Yesevî is a sheikh of naqshbandi tariqa. Besides the fact that Mahtumkulu Piraği is also a sheikh of naqshbandi tariqa is adressed in one of the Fuat Köprülü's poem through the following verses;

Bir gece yatırdım, Şah-ı Nakşibendi,

Keremi cuş eylep, bir nan götürdü,

Sağ elinde bade gülşun şarabı,

Sol elinde taze büryan götürdü⁴.

The events which came out during their life has affected their philosophy deeply but this effect has not caused any pessimism, negativity or vicious circle. On the contrary, they used the society's culture and Islam's main ideas about the society to find solutions for problems which come out in social life. As a result Mahtumkulu Piraği followed Hoca Ahmet Yesevî created a high philosophy whirlpool just as him.

It is very important issue to have a stand in a constantly changing world. What is going on within the world, the direction which the events move and which changes are expected in

⁴- BİRAY Hikmet (Mahtumkulu Divanı), s: 523, Kültür Bakanlığı, 1938 -ANKARA

the future shapes the formations of the thoughts of the philosopher. This busy circle shaped the philosophies of Hoca Ahmet Yesevî and his follower poet Matumkulu.

This study explores the solutions proposed by poet Matumkulu for the problems of his era being affected by Hoca Ahmet Yesevî.

Key Words: **Philosopher**, Ahmet Yesevî, Mahtumkulu Piraği, İslam, Nakşibendî.

a) Giriş:

Türkmenistan'ın bugünkü **sosyo-kültürel** yapısının şekillenmesinde Mahtumkulu'nun payı çok büyüktür. Gerek sağlığında ve gerekse vefatından sonra bıraktığı yazılı eserleriyle, her Türkmen ocağına giren bu manevi dahi lider, adeta Türkmen halkının hamurunu yoğurmuştur. Türkmen halkının sosyal yapısının devamlılığı için, daima milli kültürün ve manevi değerlerin önemini terennüm etmiş. Günümüzde Türkmen düğünlerinde Türkmenlerin milli çalgısı olan **Dutar'ın eşliğinde**, onun şiirleri söylenir. Şiirlerindeki beyitler, genç kızların oyunlarına renk ve ahenk kazandırır. Yine şunu rahatlıkla söyleyebiliriz; günümüzde her Türkmen gencinin ezberinde mutlaka Mahtumkulu'nun birkaç şiiri veya dizeleri vardır. Onun şiirleri şarkılara, türkülere, atasözlerine konu olmuştur. Bunlar Türkmenistan'da olduğu gibi Türk dünyasının her yerinde söylenmektedir.

Hoca Ahmet Yesevî nasıl ki halkın irşadı için sürekli halkla dirsek temasında olup tebliğ ve irşat vazifesini hayatının gayesi olarak hiçbir an bile sekteye uğratmadan devam ettirmişse, Mahtumkulu da Nuri Kazım adındaki arkadaşıyla dünyanın dört yanına yayılmış Türkmenlerin yurtlarını, şehirlerini dolaşarak, onların hayatlarını görüp irşat ve tebliğde bulunmuş.

Mahtumkulu bu tebliğ ve irşat vazifesini yaparken, toplumun gerçek hayatını tam olarak divanında gözler önüne serebilmesi, O'nun Cemşid'in Camına (üstünde yedi hat bulunan ve yedi madenden oluşan yedi turalı dünyayı seyrettiren kadeh) benzetilmesi boşuna bir benzetim olmadığını göstermektedir.

Mahtumkulu'nun divanında muhteva olarak; **iyi insan ile kötü insanın, mertle namerdin, güzelle çirkinin mukayesesi** geniş bir yer tutar. Şair insanları iyiliğe ve doğruluğa çağırır. Hak dinin gereğini yerine getirmeye davet eder. Bu davet Hoca Ahmet Yesevî'nin davet metodudur.

Halkı irşat etmeye çalışan Mahtumkulu'yu, **Prof. Dr. Fuat Köprülü**, Hoca Ahmet Yesevî'nin takipçisi bir Nakşibendi şeyhi olarak görmektedir. Bütün Türkistanda yaşadığı zamandan günümüze kadar çok derin bir tesir bırakan Hoca Ahmet Yesevî'nin,

Mahtumkulu'yu da etkilemesi gayet tabiidir. Zaten şairin kendisi de divanında "iklim eyesi (**iklim sahibi**) Hoca Ahmet Yesevî" diyerek bunu tasdik ediyor. Köprülü'nün bu konudaki görüşü şöyledir: "Ceyhun ile Hazar Denizi arasında Belh ve Herat ile Esterabad'a kadar uzanıp giden ekseriyetle üzerinde oturulmayan ve geniş bir alan üstünde yaşayan Türkmen kabileleri üzerinde de Hoca Ahmed Yesevî'nin tesirlerini görebiliriz.(Söylemez,2012)

b) Türkmenistan'ın manevi lideri Mahtumkulu:

Türk Dünyasının ve Türkmen Edebiyatının parlak yıldızlarından olan Mahtumkulu 1733-1791 yılları arasında **Etrek, Gürgen ve Garrigala** çevresinde yaşadığı rivayet edilir. Biz Mahtumkulu'nun biyografisini onun şiirlerinden öğrenebiliyoruz. Bir şiirinde Mahtumkulu kendisinin nereli ve kim olduğunu şöyle dile getirir:

Bilmeyip soranlara aytırız bu garip adımız,

Aslı Gerkez, yurdu Etrek, adı Mahtumkulu'dur.³

Görebildiğim kaynaklarda şairin adı daima "**Mahtumkulu**" geçmektedir. Şair hakkında rivayet kabilinden anlatılanlardan başka, bir isme rastlanılmamaktadır. Muhtemelen gençliğinden itibaren bu isimle anılır olmuş, divanında da hep bu ismi kullanmıştır. Ancak biz bu ismin, sülalesine atfen veya lakap olarak şaire verildiği kanaatindeyiz. Çünkü isim verme geleneğine göre, şaire doğumunda başka bir ad verilmiş olmalıdır. Herhalde Mahtumkulu ismi, şaire çocukluğunda verilen ismi unutturmuştur.

Babası zamanın âlimlerinden **Devlet Memet Azadi'dir**. Hayatını hep talebe yetiştirmekle geçiren babası, Mahtumkulu'nun da ilk hocasıdır. Mahtumkulu bu durumu bir şiirinde şöyle dile getirir:

İlim öğreten üstad öncüm pederdir.⁴

Mahtumkulu, okuma-yazmayı, Farsça ve Arapçayı babasından öğrenir. Daha sonra zamanın en ünlü medreseleri olan **Şirgazi, Gögeldaş, ve İdris baba** medreselerinde okur.

Firdevsinin, Nizami'nin, Sadi'nin, Nevai'in, Nesimi'nin, Fuzuli'nin ve diğer halk şair ve ozanlarının şiirleri onun için üstadlık mektebi olur.

3 - SÖYLEMEZ Mikail (Türkmenistan'ın Sosyo – Kültürel Yapısı), 1999 –AŞGABAT.

4- a.g.e.

Mahtumkulunun edebiyat sınırları dünya kadar geniştir. Eserleri Türkmen hayatının her yönünü kapsamaktadır. **İnsan hayatı, ahlakı ve sanatı** tüm eserlerinde dile getirilir. Mahtumkulu Arapçayı ve Farsçayı iyi bilmesine rağmen, Hoca Ahmet Yesevî gibi divanının dili sade ve Türkçedir.

Her Müslümanın dünyasının ve ahiretinin iyi ve güzel olması yolunda büyük çaba sarfeden Mahtumkulu, Allah (c.c.) ve beş ululazm peygamber olan; Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. Davud, Hz. İsa ve Hz. Muhammed (a.s.) hakkında da birçok şiir yazmıştır. Ayrıca insanın dünyada iyi işlerle uğraşması gerektiğini, Çünkü bu dünyada yapılan her şeyin ahirette sorulacağını Kur-an ve sünnete dayanarak bir şiirinde şöyle dile getirir:

Fırağı dünya düştür,

Düş görürsen sonu hiçtir.

Cihanda yaman iştir,

Kuru gelip, boş gitmek.⁵

Diğer bir şiirinde de şöyle der:

Her yan gitsen, varır yerin gör olur,

Hayır kazan, yatan yerin nur olur,

Yahşi olsan evin cennet hür olur.

Yaman olsan yakarlar ateş ile.⁶

Şair, dürüst ve iyi niyetle işe başlayan herkesi, Allah (c.c.) muradına erdireceğini söyler. Şair bunu şu satırlarda dile getirir;

Putperestler puttan alsın muradın,

Hacetini Hak 'tan dileyen almaz mı?⁷

Mahtumkulu; şiirlerinden de anlaşılacağı gibi, temiz, ahlaklı, sabırlı, cömert ve son derece bilgindir.

⁵- a.g.e.

⁶- a.g.e.

⁷- a.g.e.

Mahtumkulu hümanist bir irşatçı'dır. Zaten irşat ve tebliğde bulunanlar hep hümanisttirler. Dünyada iyi insanların yaşamaya hakkının çok olduğunu ispatlamaya çalışır. Bu hümanistlik Hoca Ahmet Yesevî'nin izidir. Şiirlerinde insanlara hep iyi ahlaklı olmayı, kötülüklerin öbür dünyada cezalandırılacağını söyler. Allah korkusuyla insanları iyiliğe çağırır. Şiirlerinin esas teması insanların yaşayışlarıyla ilgilidir. Zamanın adaletsizliğine karşı gelmiş, onları şiirlerinde ortaya koymuştur.

Bu Türkmen mütefekkeri divanında yol olarak Kur-an'ı nazara vermektedir.

Selcererim imdi ağı karayı,

Dost, rakip, kardaşım, Hakkı, yaranı,

Okudum köterdim kitap ‘‘Kur’anı’’,

Gider boldum, hoş kal, güzel şirgazi⁸

Matumkulu'nun divanında işlediği konulara baktığımızda tıpkı Hoca Ahmet Yesevî'nin Divanı Hikmetinde işlediği konular gibi; Allah ve Peygamber sevgisi, Allah'ın birliği ve sıfatları, öldükten sonra dirilme ve kıyamet, Peygamberin sünneti, zühd ve takva, Allah'ı anma, adab ve erkân gibi hususların teşkil ettiğini görürüz.

c) Hoca Ahmet Yesevî'nin Düşünce Dünyası:

İnsanlığın iftihar tablosu Efendimiz (sav) Hakka yürüdüktan belli bir zaman sonra öncelikle siyasal toplumda (devlet ricalinde) olmak üzere ahlaki zafiyetler kendisini göstermeye başladı. Özellikle idarenin başında bulunanların zevk, safa ve israfa kapı aralayan hayat kurguları Peygamber takvasına gönülden bağlı ruhları harekete geçirdi. Onlar sahabeden miras aldıkları zühd ve takva ile ahlaki yozlaşmanın önüne geçmek istediler. Düşüncede ve ahlakta saflaşmanın atölyesi olan tasavvuf böyle bir ihtiyacın sonunda insan eliyle oluşturulmuş beşeri bir yapılanmadır.

Başlangıçta tamamen bireysel zühd şeklinde devam eden ve ‘‘hal’’ dilinde temayüz eden bu arınma ameliyesi zamanla belli bir sistematik kazanarak günümüze kadar gelmiştir. En doğru şekli ile yol haritasını Peygamber efendimizin sünnetine göre belirleyen bu dini pratik, zamanla felsefi nazariyeler ile bir Havas yaklaşımı sergilemiş olsa da toplumun ekser çoğunluğu yani avam tarafından bir zühd ve takva hayatı olarak devam ettirilmiştir. Tam bu noktada Hoca Ahmet Yesevî yaklaşımını avam ile havası buluşturma noktası olarak

⁸ - BİRAY, Hikmet (Mahtumkulu Divanı), Kültür Bakanlığı, s:205. 1938 -ANKARA

değerlendirebiliriz. Hoca Ahmet Yesevî, dilinden dökülen hikmetli sözlerle bir yandan Havas'ın bilinç dünyasına tevhit damgasını vururken diğer yandan ortaya koyduğu pratik ve öğütlerle avamın davranışlarına sünnetin boyasını vurmıştır. Onun himmeti ile tevhitte ve güzel ahlakta iman boyası ile boyanan toplumun farklı kesimleri arasında yıkılmaz bir inanç kardeşliği vücuda gelmiştir.

Hoca Ahmet Yesevî açtığı çığırta, İslam medeniyetinin irfan anlayışına öylesine kalıcı ve derin izler bırakmıştır ki her asırda izleri görülmektedir. Bu cümleden Türk Dünyasının her bir köşesinde kutup yıldızı gibi doğarak farklı coğrafyalarda bulunan inanç kardeşlerin birbirlerini bulmaları için bir pusula; birbirlerini anlamaları için de kerem kâr bir tercüman olmuştur. Elinde sopa değil asa taşımıştır. Bütün başarılarını sevgi diline borçludur. Elinde sopası olan nice melikler sultanlar tarihin sayfaları arasında eriyip yok olurken elinde asası olan Hoca Ahmet Yesevî gibi erenler insanlığın gönül coğrafyalarında yaşamaya devam etmektedirler. Bunlardan biri olan Mahtumkulu Praği şöyle der:

Mahtumkulu hüşyar boldum uyandım,

Uyandım, örtendim, tutuştum, yandım.

Mana pazarında hayata döndüm,

“Şirin gazel donun biçtim yarenler.”⁹

Hoca Ahmet Yesevî toplumun tüm katmanlarını içine alan kuşatıcı bir tebliğ yapmıştır. Onun yaşadığı dönemde akademik dil Arapça edebiyat dili ise Farsçadır. Hoca Ahmet Yesevî her iki dili de iyi bir şekilde bilmesine rağmen eserlerini Türkçe yazmıştır. Onun bu tavrı asla etnisite ile yorumlanmamalıdır. Hoca Ahmet Yesevî, İslam hikmetini sosyal hayatın en alt katmanlarına kadar ulaştırmayı hedeflemiştir. Bunun için de son derece pedagojik bir yaklaşım sergilemiştir. Seçkinlerin dilini kullanmış olsaydı İslamiyet'i yeni kabul etmiş özellikle konar-göçerlere İslam pınarından feyizlenmelerine fırsat vermemiş olacaktı

Her ne yaratılmışsa onda bir emr-i Hay vardır.

Ecdadın imanında Yesili Ahmet'e kebir pay vardır¹⁰

Sözlerine, “Bismillah”la başlayarak hikmet söyleyen Hoca Ahmet Yesevî, marifet incilerini saçarken Kur'an-ı Kerim'i kendisine imam tayin etmiştir.¹¹ Der ki:

⁹ - Söylemez, Mahtumkulunun Felsefe Dünyası. S:53

¹⁰- Eraslan

¹¹ (Eraslan, 49)

*Benim hikmetlerim ferman-ı Sübhan
Okuyup anlasan manayı Kur'an
Benim hikmetlerim âlemde sultan
Kılar bir lahzada çölü gülistan*¹²

Ahmet Yesevî, İslam inancını ibadet ve ahlaktan kopuk salt felsefi bir düşünce manzumesi olarak ele almaz. Ona göre inancın bir de ameli/pratik yanı vardır ki bu çok önemlidir. Bir hikmetinde dini ile amel olanları şu şekilde metheder:

*İnci, cevher sözüm âleme saçsa,
Okuyup anlasa, Kur'an'ı açsa.
O âlime canım kurban kılarım
Bütün ev barkımı ihsan kılarım.
Hani âlim, hani amel yaranlar?
Huda'dan söylese siz can veriniz".¹³*

Hoca Ahmet Yesevî'nin yolunda dağılmak, bölünmek ve parçalanmak değil toplanmak esastır. Nefesi yettiği kadar müminleri bir ve beraber olmaya davet eder. Fakat bu davet yasak savma kabilinden değil gönülden bir davettir.

İmanda sahtecilik nasıl riya ise sevgide sahtecilik de aynı şekilde kötü ve ahirette insanı utandıracak bir durumdur. Sevgimiz de imanımız gibi gerçek olmalı ikicikli olmamalı: *Sahte aşık olup yürüme, yarın hicap*; der. Yoksa Hakkın divanında utanırsın.

Her Müslümanın dünyasının ve ahiretinin iyi ve güzel olması yolunda büyük çaba sarfeden Mahtumkulu, Allah (c.c.) ve beş ululazm peygamber olan; Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. Davud, Hz. İsa ve Hz. Muhammed (a.s.) hakkında da birçok şiir yazmıştır. Ayrıca insanın dünyada iyi işlerle uğraşması gerektiğini, Çünkü bu dünyada yapılan her şeyin ahirette sorulacağını bir şiirinde şöyle dile getirir:

*Fırağı dünya düştür,
Düş görürsen sonu hiçtir.
Cihanda yaman iştir,
Kuru gelip, boş gitmek.¹⁴*

Diğer bir şiirinde de şöyle der:

¹² (K. Eraslan, 271)

¹³- Eraslan, 273-275

¹⁴- Söylemez, Mahtumkulu'nun Felsefe Dünyası. S:24

Her yan gitsen, varır yerin gör olur,

Hayır kazan, yatan yerin nur olur,

Yahşi olsan evin cennet hür olur.

Yaman olsan yakarlar ateş ile.

Mahtumkulu; şiirlerinden de anlaşılacağı gibi, temiz, ahlaklı, sabırlı, cömert ve son derece bilgidir. Onda Türkmen insanının özelliklerini ve en iyi karakterlerini görürüz.

Şairin bu özelliklerinden dolayı çoğu şiirleri atasözü gibi olmuştur. Bunlardan bazılarını örnek vermek yerinde olur: (**Yamana sabır eyle, yahşıya şükür eyle**), (**Yüreğinde olmayan şeyi dile getirme**), (**Yahşi söz bulamazsan susarak otur**) der.

d) Sonuç:

Günümüz açısından bakıldığında, insan düşüncesinin gelişimi, belki en önemli zamanlarına ulaşmış ve bu ulaşılan süreç de kendisini küreselleşme olarak tanımlamıştır. Ahmed Yesevî'nin ortaya koyduğu fikirlerle tanınması ve tanıtılması söz konusu süreçte kültürel ve fikrî mirasımızı koruyabilmemiz için olduğu kadar, evrensel düşünerek yerel davranabilmemiz yahut da yerli olandan kalkarak evrensel olana ulaşabilmek için de son derece önemlidir. Çünkü o insan düşüncesinin gelişimine katkısı açısından tarihi ve güncel tecrübeye küresel ölçekte ışık tutmakla kalmamış, küresel sürecin güncel ve sorunlu kavramalarının her birine adeta ayrı ayrı yer vererek onların çözümlerini dillendiren öneriler sunmuştur.(Özkan, 2016)

İslam dininin peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.) in vefatından bir zaman sonra toplumda ahlaki zaafiyetler kendisini göstermeye başladı. Peygamber takvasına gönülden bağlı mütefekkirleri harekete geçirerek, sahabelen miras aldıkları zühd ve takva ile ahlaki yozlaşmanın önüne geçmeye çalıştılar. Bu çalışmaların neticesinde tasavvuf yolu meydana geldi. Bu yolun temeli Kur-an ve Sünnettir.

Yukarıda gerek hoca Ahmet Yesevî'nin düşünce dünyasında ve gerekse Türkmenistan'ın manevi lideri Mahtumkulu başlıkları altında belirtildiği gibi, bu iki mütefekkir'in düşüncelerinin temeli kur-an'dır.

Bu cümleden Hoca Ahmet Yesevîde:

Benim hikmetlerim ferman-ı Sübhan

Okuyup anlasan manayı Kur'an

*Benim hikmetlerim âlemde sultan
Kılar bir lahzada çölü gülistan*¹⁵

Mahtumkulu da ise:

Selcererim imdi ağı karayı,
Dost, rakip, kardaşım, Hakkı, yaranı,
Okudum köterdim kitap ‘‘Kur’anı,
Gider boldum, hoş kal, güzel şirgazi.¹⁶dir

Eskiden yöneticilerin servetlerini dağıtmak ve yoksulları gözetmekle elde ettikleri statü, Türk halklarının sosyoloji geleneği için önemli bir zenginliktir. Tarihi kaynaklar, destanlar, belgeler, yorumcu bir gözle ele alındığında atalarımızda ‘‘gözetim ideolojisi’’ni sergileyen bir toplumsal ve iktisadi düşüncenin varlığını rahatlıkla görebiliyoruz.

Bu cümleden Hoca Ahmet Yesevî de sosyal dayanışmaya önem verir. Zira Gönlü yaralılara merhem olmak, gariplere, yoksullara kol kanat germek, Hoca Ahmet Yesevî’nin tebliğ anlayışında toplumun üst kesimleri kadar garipler, yetimler önemli yer tuta

**‘‘Sözü didar isteyen herkes için söyleyip,
Canı cana bağlayarak damarları ekleyip,
Garip, fakir, yetimlerin gönlünü avlayıp,
Gönlü bütün kimselerden geçtim işte.
Nerde görsen gönlü kırık, merhem ol sen;
Öyle mazlum yolda kalsa, hem dem ol sen;
Mahşer günü dergâhına mahrem ol sen;
Ben-sen diyen kimselerden geçtim işte’’.**¹⁷

Yukarıda nazara verildiği gibi, bu düşüncenin izleri Mahtumkulu’nun divanında da görülmektedir.

Yetimi görende, güler yüz bergil,
Koldan gelse, ona taam tuz bergil,

¹⁵ (K. Eraslan, 271)

¹⁶- BİRAY Hikmet (Mahtumkulu Divanı), Kültür Bakanlığı, s:205. 1938 -ANKARA

¹⁷ Eraslan, 49

Bir gamla görende, şirin söz bergil¹⁸

Yukarıda anlatıldığı gibi Hoca Ahmet Yesevî toplumun tüm katmanlarını içine alan kuşatıcı tebliğini yaparken, yaşadığı dönemde akademik dil Arapça edebiyat dili ise Farsça olması, her iki dili de iyi bilmesine rağmen eserlerini Türkçe yazmıştır. Bu metodu Mahtumkulu da benimseyerek, Arapça ve farsçayı bilmesine rağmen divanını Türkçe olarak yazmıştır.

Yukarıda anlatıldığı gibi Hoca Ahmet Yesevî'nin yolunda dağılmak, bölünmek ve parçalanmak değil toplanmak esastır. Nefesi yettiği kadar müminleri bir ve beraber olmaya davet eder. Fakat bu davet yasak savma kabilinden değil gönülden bir davettir. Bu birlik ve beraberlik vurgusu Mahtumkulu'nun divanında da vurgulanır. Mahtumkulu yaşadığı devirde Türkmen aşiretleri dağıktır. Müteffekir onları birlik ve beraberliğe davet eder.

Gönüller yürekler bir olup başlar

Tartsa yığın erir topraklar taşlar

Bir sofrada tayyar kılınsa aşlar

Göterirler ol ikbali Türkmen'in.¹⁹

Bu çalışmada anlaşıldığı gibi, Mahtumkulu Pirağı'nın düşünce dünyasını süsleyen Hoca Ahmet Yesevî'nin irşat ve tebliğinin *toplum* ve *toplumsal Problemlerin* çözümünü, büyük bir tarihe sahip olan atalarımıza yol olan adalet üzerine bina edilmiş, dayanışma ve gözetim ideolojisiyle, İslam dininin Kur-an ve sünnet'e dayalı uhuvvet (kardeşlik) üzerine kurulu faziletli yoludur.

Kaynaklar:

1-**ERGİN**, Muharrem, (2014). (Dede Korkut Kitabı), Boğaziçi Yayınları, İSTANBUL

2-**BEKMIRADOV**, Ahmet, (1987), (Andalıp Hem Oğuznamaçılık Debi), AŞKABAT

3-**BİLHAN**, Saffet, (1996). (Eğitim Sosyolojisi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları. ANKARA.

3-**BİRAY** Hikmet, (1992). (Mahtumkulu Divanı), Kültür Bakanlığı, ANKARA.

4- **GANDİMOV**, Şahmuhammet, (1983), (Mahtımgülü Saylanan Eserler). AŞGABAT

4-**ERASLAN**, Kemal,(2000). (Divan-i Hikmet'ten Seçmeler),İSTANBUL.

5-**KÖPRÜLÜ**, Fuad, (1984). (Türk Edebiyatı ilk Mutasavvıflar), ANKARA.

¹⁸ BİRAY Hikmet (Mahtumkulu Divanı), Kültür Bakanlığı, s:469,1938 -ANKARA

¹⁹- Söylemez, Mahtumkulunun Felsefe Dünyası. S:81.

6-ÖZKAN, Mustafa, (2016). (Geçmişten Geleceğe Hoca Ahmed Yesevî Uluslararası Sempozyumu), Davet bildirisi. İSATANBUL

7-SÖYLEMEZ, Mikail, (199). (Türkmenistan'ın Sosyo – Kültürel Yapısı), AŞGABAT.

8-SÖYLEMEZ, Mikail (2002), (Mahtumkulu'nun Eğitim Felsefesi). Türk Felsefe Derneği Dergisi. ANKARA.

9- SÖYLEMEZ, Mikail, ORAL Behçet, (2012). (Mahtumkulu'nun Divanında İnsan Felsefesi), Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi), BAYBURT.